

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 จังหวัดระยองและได้นำเสนอดังนี้

1. การศึกษาไทยในยุคประเทศไทย 4.0
 - 1.1 ความหมายของประเทศไทย 4.0
 - 1.2 ความหมายของการศึกษายุคประเทศไทย 4.0
2. ผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0
 - 2.1 ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0
 - 2.2 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0
 - 3.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 3.2 องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0
4. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา
 - 4.1 ความหมายของประสิทธิภาพ
 - 4.1 ความหมายของประสิทธิภาพของสถานศึกษา
 - 4.2 องค์ประกอบของของประสิทธิภาพของสถานศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยต่างประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยในประเทศ

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

การศึกษาไทยในยุคประเทศไทย 4.0

ความหมายของประเทศไทย 4.0

ได้มีผู้ให้ความหมายของประเทศไทย 4.0 ดังต่อไปนี้

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ (ออนไลน์, 2559) ได้กล่าวว่า ประเทศไทย 4.0 หมายถึง กระบวนการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย มีรายได้มากขึ้น และก้าวพ้นจากกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง โดยจะต้องผลิตนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ และต้องสามารถติดต่อกับขายกับนานาประเทศได้ด้วย

นวรรตน์ รามสูตและบัลลังก์ โรหิตเสถียร (2559 : 1) ได้กล่าวว่า ประเทศไทย 4.0 หมายถึง การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากเวอร์ชัน 3.0 เป็นเวอร์ชัน 4.0 หรือจากประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยการผลิต "เชิงอุตสาหกรรมหนัก" ไปสู่การขับเคลื่อนด้วย "เทคโนโลยีและนวัตกรรม" เพื่อหนีกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางที่ไทยติดอยู่เป็นเวลานาน คือพิมพ์เขียวที่รัฐบาลกำลังขึ้นบนโต๊ะ และวางเป้าหมายที่จะปรับโครงสร้างประเทศให้ก้าวสู่ยุค 4.0 ภายใน 3 - 5 ปีนับจากนี้ หัวใจสำคัญของประเทศไทยในยุค 4.0 คือการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ "Value-Based Economy" หรือเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เปลี่ยนการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปเป็นภาคบริการให้มากขึ้น

ประยุทธ์ จันทร์โอชา (ออนไลน์, 2560) ได้กล่าวว่า ประเทศไทย 4.0 หมายถึง การขับเคลื่อนโดยใช้แนวทาง "สานพลังประชารัฐ" มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่าง ๆ ร่วมกันระดมความคิด ผนึกกำลังกันขับเคลื่อนผ่านโครงการ บันทึกความร่วมมือ กิจกรรม หรืองานวิจัยต่าง ๆ

กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพ (ออนไลน์, 2559) ได้กล่าวว่า ประเทศไทย 4.0 หมายถึง ยุคแห่งการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม จากที่แต่ก่อนเราลงมือทำมาก แต่ได้ผลตอบแทนน้อย มาเป็นลงมือทำน้อย ๆ แต่ได้ผลตอบแทนมหาศาล โดยการเอาความคิดสร้างสรรค์เป็นแรงผลักดัน และนำนวัตกรรมเข้ามาช่วย เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าไปสู่การบริการ มากขึ้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ "Value-Based Economy" หรือ "เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม"

บวร เทศารินทร์ (ออนไลน์, 2560) ได้กล่าวว่า ประเทศไทย 4.0 หมายถึง วิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ที่มีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้

ชาลิต โพธิ์นคร (ออนไลน์, 2559) ได้กล่าวว่า ประเทศไทย 4.0 หมายถึง ยุคที่เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่ High Value Services และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่า ประเทศไทย 4.0 หมายถึง การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย มีรายได้มากขึ้นและก้าวพ้นจากกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง การเปลี่ยนระบบขับเคลื่อนเศรษฐกิจจากการผลิตแบบอุตสาหกรรมหนักไปเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจแบบใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นตัวขับเคลื่อน

ความหมายของการศึกษายุคประเทศไทย 4.0

ได้มีผู้ให้ความหมายของการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ดังต่อไปนี้

พรชัย เจดามาน และคณะ (2559 : 2 - 3) ได้กล่าวว่า การศึกษายุคประเทศไทย 4.0 คือ กระบวนการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนแห่งบนโลกใบนี้มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม ซึ่งการเรียนการสอนในปัจจุบันยังคงห่างไกลในหลาย ๆ มิติ เช่น ไม่เคยสอนให้ผู้เรียนได้คิดเองทำเอง ส่วนใหญ่ยังคงสอนให้ทำโจทย์แบบเดิม ๆ ผู้เรียนเริ่มไม่รู้จักสังคม ส่วนใหญ่ใช้เวลาในโลกออนไลน์ในการเล่นเกมน การซื้อสินค้า การดูผ่านโปรแกรมเฟสบุ๊ค ไลน์ และอินสตาแกรม ส่วนมากเป็นสังคมมายา ซึ่งเทคโนโลยีไม่ได้ผิด แต่เหรียญมีสองด้าน เทคโนโลยีเองก็เช่นกัน การที่จะนำไปใช้ในด้านใดให้เกิดประโยชน์ เป็นความยากและท้าทายของผู้ที่ต้องทำหน้าที่สอนในยุคนี้ เพราะการเรียนการสอนในยุค 4.0 ต้องปล่อยให้ผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ปล่อยให้กล้าคิดและกล้าที่จะผิด แต่ทั้งหมดก็ยังคงต้องอยู่ในกรอบที่สังคมต้องการ หรือยอมรับได้ ไม่ใช่ว่าเก่งจริง คิดอะไรใหม่ ๆ ได้เสมอและมีความคิดสร้างสรรค์ แต่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งต้องอาศัยหลักของการใช้เทคโนโลยีที่เกิดความคุ้มค่า

บวร เทศารินทร์ (ออนไลน์. 2560) ได้กล่าวว่า การศึกษายุคประเทศไทย 4.0 คือ กลไกในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังแนวความคิดให้กับพลเมืองและเยาวชนของชาติ ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญของสมรรถนะและความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Long Term Competitiveness) ที่เป็นข้อต่อหลักและบริบทที่สำคัญของการออกแบบภายใต้การขับเคลื่อนของการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอันเชื่อมโยงกับมนุษย์และสังคมในพลวัตรที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของการก้าวสู่ศตวรรษที่ 21

อัครวิทย์ ะบิน (2560 : 1) ได้สรุปปาฐกถาพิเศษของ นายแพทย์ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สรุปว่า การศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้วต้องทำให้เขาเป็นคนที่รักที่จะเรียน มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย นั่นก็คือการสร้างคนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลัก ในขณะเดียวกันประเทศไทย 4.0 คือการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย มีรายได้มากขึ้น และก้าวพ้นจากกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง โดยจะต้องผลิตนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ และต้องสามารถติดต่อกำขายกับนานาประเทศได้ด้วย ดังนั้น การศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับเด็กไทย ได้เข้าก้าวสู่ประเทศไทย 4.0 อย่างเป็นรูปธรรมในหลายด้าน

กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพ (ออนไลน์. 2559) ได้กล่าวว่า การศึกษายุคประเทศไทย 4.0 คือ วัฒนธรรมของการเรียนรู้ชุดใหม่ที่ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ

Unlearn คือ การไม่ยึดติดกับสิ่งที่เรียนรู้มา ต้องปรับตัวให้ทันตลอดเวลา

Relearn คือ สิ่งที่เราเชื่อมั่นเปลี่ยนไปในบริบทใหม่ ๆ ดังนั้น ต้องเรียนรู้สถานการณ์หรือเหตุการณ์จากมุมมองใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม

Learn นั้น โจทย์ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 คือ จะเรียนรู้อย่างไรให้มีความรู้ความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรม

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่า การศึกษายุคประเทศไทย 4.0 หมายถึงรูปแบบการศึกษาที่พัฒนา ส่งเสริม และปลูกฝังแนวความคิดให้กับพลเมืองและเยาวชนของชาติให้สามารถนำองค์ความรู้ ที่มีอยู่ทุกหนแห่งบนโลกนี้มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ พัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในการที่จะขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปการศึกษา อันเชื่อมโยงกับมนุษย์และสังคมในพลวัตรการเปลี่ยนแปลงของศตวรรษที่ 21

ผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0

ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0

ได้มีผู้ให้ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 : 3) ให้ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้งของรัฐบาลและเอกชน

ชัยชนต์ เพาพาน (ออนไลน์. 2559) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน คำว่า “ผู้บริหารสถานศึกษา” ไม่ว่าจะเป็นประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา เรียกว่า Principal หรือเรียกว่า Head of School เป็นคำที่ใช้เรียกผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียนของรัฐ แต่ถ้าเป็นโรงเรียนเอกชนอาจใช้คำอื่น ๆ เช่น head teacher, head master หรือ head mistress สำหรับประเทศไทยผู้บริหารโรงเรียนในปัจจุบันเรียกว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษา เมื่อก่อนเรียกว่า “ครูใหญ่” หรือ “อาจารย์ใหญ่” ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษาประสิทธิภาพของการบริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา นักวิชาการหลายท่าน มีความเห็นตรงกันว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารส่วนหนึ่งดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

บวร เทศารินทร์ (ออนไลน์. 2560) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาและการกิจของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายคุณภาพการศึกษา นั่นคือผู้เรียนที่จบออกมามีคุณภาพ เป็นทุนมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ มีทักษะสำคัญสำหรับคนยุคศตวรรษที่ 21 และมีคุณลักษณะที่ส่งเสริมและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และแนวทางของประเทศไทย 4.0 ดังนั้นผู้อำนวยการสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีสมรรถนะสูงสอดคล้องกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ท้าทายโลกของการแข่งขัน ทิศทางการพัฒนา รวมไปถึงแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ พัฒนาสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนและปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้ที่เพียบพร้อมด้วยคุณลักษณะที่ดี มีความรู้ความสามารถ ทักษะกระบวนการทำงาน และภาวะผู้นำในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดสัมฤทธิ์ผล

แบรดฟอร์ดและโคเฮน (Bradford and Cohen. 1984 : 27) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่ได้รับการเคารพยำเกรงจากคนที่อยู่แวดล้อมเปรียบเสมือนเป็นแบบอย่างที่ดีเลิศสำหรับการดำรงชีวิตซึ่งสามารถให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำต่าง ๆ แก่บุคคลเหล่านั้นได้

กรีนนี่ (Greene. 1992 : 35) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้มีบทบาทที่ต่างกันออกไปไม่ว่าจะอยู่ในสำนัก หน่วยงาน หรือในโรงเรียนจะเปลี่ยนบทบาทไปตามสถานการณ์ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ต้องคอยควบคุมดูแลและบริหารงานภายในโรงเรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยใช้ความสามารถส่วนบุคคลบริหารงานที่จะสร้างบรรยากาศในการทำงานให้ทุกคนยอมรับศรัทธาและส่งผลให้ผู้ร่วมงานมีความมุ่งมั่นทำงานอย่างเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ยุกต์ (Yukl. 1998 : 132) กล่าวว่า ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่มากด้วยพลังอำนาจ เป็นบุคคลที่มีพลังขับเคลื่อนเพื่อชัยชนะและเป็นบุคคลที่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตอยู่เสมอ

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 หมายถึง บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ผู้นำและบริหารจัดการภารกิจของสถานศึกษา ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาและภารกิจของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายคุณภาพการศึกษา เป็นผู้มีสมรรถนะสูง ทันต่อโลกของการแข่งขัน มีแนวคิดที่ดีต่อการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ พัฒนาสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนและปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0

มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ ดังนี้

วิจิตร ศรีสอาน (ออนไลน์. 2560) กล่าวถึงผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากครูโดยทั่วไป โดยมีบทบาทความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการบริหารและปรับปรุงงานวิชาการไว้ 8 ด้าน คือ

1. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบการพัฒนาจุดมุ่งหมาย เป้าหมายนโยบายของสถานศึกษา เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการสอน
2. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในการจัดวางตัวบุคคล เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในการจัดสรรเวลา สถานที่ เพื่อประโยชน์ทางการสอน
4. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในการจัดหาจัดใช้ วัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา

5. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบส่งเสริมการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนบรรลุเป้าหมาย

6. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา

7. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบการจัดโปรแกรมการอบรม เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

8. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในการประเมินความต้องการของสถานศึกษา
แคมป์เบลล์และคณะ (Campbell and et al. 1971 : 75) มีความเห็นว่า สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนให้ดีที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องแสดงบทบาทของผู้นำ 4 ประการ คือ

1. เป็นผู้จัดรูปงานตามโครงสร้างและขนาดของสถานศึกษาโดยมอบหน้าที่ และความรับผิดชอบให้ผู้อื่นร่วมกันปฏิบัติเพื่อให้ภารกิจบรรลุผล

2. เป็นผู้สื่อความหมายที่ดี เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาต้องอยู่ท่ามกลางบุคคลทั้งหลาย จึงจำเป็นต้องติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน ทั้งการติดต่อสื่อสารโดยใช้เอกสารและด้วยวาจา เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. เป็นผู้นำทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการบริหารหรือการสอน การร่วมกับ สมาคมวิชาชีพหรือมีความรู้ใหม่ ๆ ทางการศึกษา

4. เป็นผู้บังคับบัญชาทางการบริหารและใช้อำนาจหน้าที่ด้วยความเหมาะสม
เฮนเคลีย์และโฟรเซ (Henclely and Froese. 1970 : 65) ให้ความเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงบทบาทของผู้นำในเรื่องต่อไปนี้

1. จัดโปรแกรมทางการศึกษาและกระบวนการสอน ตลอดจนบุคลากรด้านนักเรียน ครู อาจารย์ คนงาน ภารโรง การเงิน และธุรการด้านต่าง ๆ

2. จัดบรรยากาศของสิ่งแวดล้อมเพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด

3. เน้นการนำการวิจัยในชั้นเรียน ไปใช้เพื่อพัฒนาความรู้และการแก้ปัญหา เพื่อประโยชน์ของการเรียนการสอน

4. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

5. พัฒนาทัศนคติของบุคลากรในสถานศึกษาให้มีทัศนคติที่ดีต่อสังคมและประเทศชาติ

เคน์เซวิช (Knezevich, 1984 : 46) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. บทบาทเป็นผู้กำหนดทิศทาง (Direction Setter) หมายถึง การเป็นผู้กำหนดนโยบาย แนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา
2. บทบาทเป็นผู้กระตุ้นความเป็นผู้นำ (Leader Catalyst) หมายถึง การเป็นผู้นำในงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา เพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา
3. บทบาทเป็นนักวางแผน (Planner) เป็นผู้วางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาวร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา
4. บทบาทเป็นผู้ตัดสินใจ (Decision Maker) เป็นผู้กำหนดโครงสร้างการบริหารงานในสถานศึกษา
5. บทบาทเป็นนักจัดองค์กร (Organizer) เป็นผู้กำหนดโครงสร้างการบริหารงานสถานศึกษา
6. บทบาทเป็นผู้จัดการเปลี่ยนแปลง (Change Manager) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานในการเปลี่ยนแปลง
7. บทบาทเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในสถานศึกษา
8. บทบาทเป็นผู้สื่อสาร (Communicator) เป็นผู้ที่บุคลากรในสถานศึกษาติดต่อและประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
9. บทบาทเป็นผู้แก้ความขัดแย้ง (Conflict Manager) เป็นผู้คอยแก้ปัญหา ความขัดแย้งระหว่างบุคลากรและกลุ่มภายในสถานศึกษา
10. บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา (Problem Manager) เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสถานศึกษา
11. บทบาทเป็นผู้จัดระบบงาน (System Manager) เป็นผู้นำในการจัดระบบงานและการพัฒนาสถานศึกษา
12. บทบาทเป็นผู้บริหารการเรียนการสอน (Instructional Manager) เป็นผู้นำทางด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอนและการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา
13. บทบาทเป็นผู้บริหารงานบุคคล (Personal Manager) เป็นผู้สรรหาคัดเลือก รักษาและพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา
14. บทบาทเป็นผู้บริหารทรัพยากร (Resource Manager) เป็นผู้นำทรัพยากรทั้งทรัพย์สิน สิ่งของ และบุคลากร มาใช้ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

15. บทบาทเป็นผู้ประเมินผล (Appraiser) เป็นผู้ประเมินผลการทำงานและโครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษา

16. บทบาทเป็นประธานในพิธี (Ceremonial Head) เป็นผู้นำทางด้านการจัดงานและพิธีการต่าง ๆ ของหน่วยงานทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

17. บทบาทเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Public Related) เป็นผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก การประชาสัมพันธ์การติดต่อประสานงานรวมทั้ง ให้บริการแก่หน่วยงานอื่น ๆ

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 เป็นบุคคลที่มีบทบาทและมีความสำคัญสูงสุดในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นผลสำเร็จหรือบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ผู้บริหารจึงควรต้องตระหนักในความสำคัญของตนเอง โดยคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง ต้องเป็นผู้นำในทุกด้าน ทั้งด้านการเป็นผู้นำในการปฏิบัติงาน การสัมพันธ์กับชุมชน การขจัดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0

การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการที่จะช่วยให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า บรรลุวัตถุประสงค์ และองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งคือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกที่กำหนดเป้าหมายและทิศทางในการดำเนินงานขององค์กรและเป็นหลักสำคัญของหน่วยงานของผู้ได้บังคับบัญชา และระบบงาน นั่นคือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารหรือผู้นำไม่ว่าหน่วยงานใดก็ตาม ย่อมจะมีบทบาทที่เป็นผลต่อความสำเร็จหรือประสิทธิภาพของงานเป็นอย่างยิ่ง บางครั้งการจัดองค์กรแม้จะไม่ถูกต้องเรียบร้อย แต่อาจได้รับผลงานสูงได้ หากผู้บริหารมีคุณลักษณะที่ดี แต่ถ้าคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้บริหารไม่ดี แม้การจัดองค์กรจะถูกต้องและดีเพียงใดก็ตาม ผลงานที่เกิดขึ้นของหน่วยงานนั้นย่อมจะสมบูรณ์ได้ยาก ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผู้บริหารหรือผู้นำ จะต้องมีความสมบูรณ์หรือคุณลักษณะที่เหมาะสม เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์กรขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้บริหารขององค์กร ซึ่งเป็นผู้วินิจฉัยสั่งการ หรือตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้งานมีประสิทธิภาพและและมีประสิทธิผล สามารถทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรได้

ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 ได้มีนักวิชาการ หน่วยงานและนักวิจัยได้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548 : 7) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นอันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม บุคลิก ลักษณะนิสัยที่ดีงาม

ราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 85) กล่าวว่า คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมาย หรือ สิ่งที่ใช้ให้เห็นความคิดหรือลักษณะประจำตัว

สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554 : 6) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพทั้งหลาย เป็นผู้ที่มีความหมายความสำเร็จที่ชัดเจนและมีความมุ่งมั่นที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นให้จงได้ ทুমเทพลงกายและความคิดอย่างเต็มกำลัง มีความเป็นผู้นำทางวิชาการสูง มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ รอบรู้เป็นที่พึ่งทางวิชาการให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาได้ มีความสามารถในการจัดการองค์กร บริหารจัดการให้มีครูสอนอย่างพอเพียง มอบหมายงานให้บุคลากรได้เหมาะสมกับศักยภาพสอดคล้องกับภาระและปริมาณงาน ใช้หลักการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการบริหาร ส่งเสริมให้มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรม การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์รอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

ชัยศักดิ์ สุระกาญจน์ (ออนไลน์, 2560) ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยคุณลักษณะเฉพาะของผู้นำ (Trait Theory) ในการนำไปสู่การพัฒนาตามโมเดล ประเทศไทย 4.0 ดังนี้

1. คุณลักษณะทางความคิดและสติปัญญา (Conceptual Characteristics) ซึ่ง หมายความว่า ผู้นำต้องมีความฉลาดหลักแหลม คิดวิเคราะห์และคาดการณ์ได้อย่างเป็นระบบ เห็นถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งกำหนดแนวทางตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในแบบโมเดลการพัฒนาประเทศแบบ ประเทศไทย 4.0

2. คุณลักษณะทางความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Interpersonal Characteristics) หมายถึง ผู้นำต้องมีทักษะในการสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น มีทัศนคติเชิงบวก เป็นตัวอย่างที่ดีกับสังคม เนื่องจากในยุคประเทศไทย 4.0 นั้น เป็นยุคแห่งการใช้ความคิดสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัย และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบุคคลและระหว่างองค์กรเป็นอย่างมาก

3. คุณลักษณะทางด้านการทำงาน (Technical Characteristics) หมายถึง ผู้นำต้องมีความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการปฏิบัติงาน สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น มีวิธีการถ่ายทอดและสอนงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

4. คุณลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristics) ที่ส่งเสริมต่อการขับเคลื่อนในยุคประเทศไทย 4.0 เช่น ความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบสูง มุ่งมั่นตั้งใจ มีความรอบคอบ กระตือรือร้น เป็นต้น

5. คุณลักษณะทางกายภาพ (Physical Characteristics) ซึ่งตามหลักการแล้ว หมายถึง อายุ ส่วนสูง พละกำลัง น้ำหนัก โหงวเฮ้ง อย่างไรก็ตามคุณลักษณะดังกล่าวนี้เป็นส่วนสนับสนุนในการสร้างความน่าเชื่อถือของผู้นำแต่ละคนในการใช้ภาวะผู้นำต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เสมือนคำกล่าวที่ว่า "บุคลิกภาพที่ดี ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือ"

6. คุณลักษณะทางพื้นฐานสังคม (Social Background Characteristics) เช่น ประวัติการศึกษาของผู้นำ ที่มีส่วนในการสร้างเครือข่ายการพัฒนางานองค์กรได้ เนื่องจากการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ท้ายที่สุดแล้ว Startups ต่าง ๆ ที่อยู่ปลายน้ำ โดยใช้พลัง “ประชารัฐ” ในการขับเคลื่อน ซึ่งการขับเคลื่อนด้วยพลังประชารัฐ หมายถึง ผู้นำไม่สามารถขับเคลื่อนได้โดยลำพัง แต่ต้องมีเครือข่าย เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนด้วย

บวร เทศารินทร์ (ออนไลน์, 2560) กล่าวว่า คุณลักษณะ ทักษะ และกระบวนการบริหารที่ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมีและใช้ในการบริหารงาน ควรมีดังต่อไปนี้

1.คุณลักษณะที่ดี ได้แก่

1) ความมีอุดมการณ์ อยากเป็นผู้บริหารที่ดี ใช้โอกาสบทบาทหน้าที่สร้างคุณประโยชน์ต่อการศึกษาพัฒนาชาติ มุ่งมั่นพัฒนางานที่ส่งผลต่อผู้เรียน ต่อสถานศึกษา ต่อสังคม ความมีอุดมการณ์จะเป็นแรงจูงใจ เป็นแรงผลักดันให้การทำงานบรรลุผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น

2) ความมุ่งมั่นเอาใจใส่คุณภาพ มีความตั้งใจ จริงใจ เสียสละ มุ่งจัดการให้งานดำเนินการอย่างเรียบร้อย สะดวก รวดเร็ว คล่องตัว เป็นระบบ มีแบบแผน มีความรับผิดชอบ มุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคเพื่อให้การปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวัง

3) ความมีคุณธรรมและเมตตาธรรม เป็นผู้ให้อภัย ไม่ตัดสินความถูกผิดของผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงเขาเล่าให้ฟัง ไม่เอาผิดในเรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว มีความลำเอียงน้อยที่สุด มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม เสมอภาค มีความจริงใจกับเพื่อนร่วมงาน รวมถึงการมีจิตอาสาที่ดีงาม

4) ความเป็นผู้มีอารมณ์และจิตใจดี เป็นผู้มีคามมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ มีความสุภาพทั้งการแต่งกาย การพูด ที่มีความเข้มแข็ง ชัดเจน มั่นคง รู้จักกาลเทศะ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและเสียผลประโยชน์ ยกย่องผู้ได้บังคับบัญชาและให้ความช่วยเหลือตามสมควร

5) ความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน ให้เกียรติต่อผู้ได้บังคับบัญชาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงผู้ปกครอง ชุมชน นัณญาติมิตรและพี่น้องที่เสมอเหมือนครอบครัวเดียวกัน

6) รักความก้าวหน้าใฝ่ใจเรียนรู้ และให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้และปฏิบัติได้จริง รวมถึงการรอบรู้ในหลักการบริหาร ระเบียบแบบแผนปฏิบัติที่ถูกต้องชัดเจน

2. ทักษะและกระบวนการบริหาร ได้แก่

1) การบริหารเชิงกลยุทธ์ มีความสามารถในการบริหารจัดการภายใต้สภาวะการณ์จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนแบบมีส่วนร่วมใช้สถานศึกษาเป็นฐาน โดยตอบสนองนโยบายและทิศทางการศึกษา บริหารแผนสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล

2) การจัดการความเสี่ยง วิเคราะห์ปัญหา ทางแก้ไข และดำเนินการแก้ไข สู่การพัฒนาทางการศึกษา ภายใต้ข้อมูลที่ต้องชัดเจน

3) การตัดสินใจ ตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลพื้นฐานและความรู้ในการเลือกตัดสินใจ ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีสติและมีเหตุผลชี้แจงได้ ไม่ยึดเอาความคิดของตนเป็นใหญ่ ฟังความคิดเห็นของคนอื่นที่เกี่ยวข้อง และมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ

4) การเป็นผู้นำเชิงวิชาการ มีความรู้เข้าใจด้านวิชาการ การบริหารหลักสูตร สถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การนิเทศ ชี้แนะ การติดตาม ประเมินผล การดำเนินงาน การวิจัย การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม รวมถึงการมีทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และทักษะทางเทคโนโลยี

5) การคิดริเริ่มสิ่งใหม่อย่างสร้างสรรค์ ริเริ่ม สังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และพัฒนานวัตกรรมใหม่ที่น่าสนใจแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และตอบสนองนโยบาย ความคิดสร้างสรรค์จะสะท้อนวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ซึ่งต้องแสวงหาเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้สำเร็จ และลงมือทำ

จุงและแมกกินสัน (Chung and Magginson. 1981 : 27) กล่าวว่าคุณลักษณะของผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่สามารถทำให้การทำงานประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

พิลลิเกียนและแวนนากัน (Pellegrino and Vamhagan, 1985 : 21) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ศักยภาพทางความรู้หรือทักษะที่ช่วยให้ผู้บริหารปฏิบัติตนได้สำเร็จ

ฮอดเกตต์ส (Hodgetts, 1999 : 57) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาว่า หมายถึง ลักษณะพิเศษหลายประการที่ปรากฏในตัวบุคคลจะมีความสัมพันธ์ในการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ คุณลักษณะพิเศษของบุคคลที่จะมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นผู้บริหรดังกล่าวมี 5 ประการดังนี้ 1) การมีสติปัญญาเหนือผู้อื่น 2) การมีความมั่นคงทางอารมณ์ 3) การรู้จักใช้แรงจูงใจ 4) การมีทักษะในการแก้ปัญหาและ 5) การมีทักษะในการบริหาร

จากความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 หมายถึง คุณลักษณะที่พึงมีของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ ในการทำให้การบริหารงานในองค์กรประสบความสำเร็จ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่เน้นให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร มีบรรยากาศการทำงานในองค์กรที่ดี สร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ สร้างแรงบันดาลใจ จูงใจบุคลากรในองค์กรให้ดำเนินงานอย่างเต็มความสามารถด้วยความเต็มใจ และยกระดับการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรตั้งไว้

องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0

จากนิยามและแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาดังกล่าวข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา หัวข้อต่อไปนี้จะวิจัยจะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับองค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 จากทัศนะและทฤษฎีของนักวิชาการหรือจากผลงานการวิจัยที่หลากหลายแหล่ง เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ในการวิจัยครั้งนี้ต่อไป

เต็มสิริ ทิพย์จันทา (2553 : 139) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอน กรณีศึกษา : โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต ดังนี้ 1) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ 2) คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม 3) คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถ และ 4) คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์

พิมพ์ธาดา วัจนวงศ์ปัญญา (2555 : 10) ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำแบบไทยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถ 2) คุณลักษณะด้านทัศนคติ 3) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ และ 4) คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม

เอกสิงห์ ปากแก้ว (ออนไลน์. 2558) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 4 ดังนี้ 1) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ 2) คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ 3) คุณลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ และ 4) คุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหาร

พัฐณติญา นวโลจิตรรัตน์ และคณะ (2560 : 47) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำแบบไทยอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคกลาง ดังนี้ 1) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ 2) คุณลักษณะด้านเทคนิคการบริหารงาน 3) คุณลักษณะด้านวิสัยทัศน์ 4) คุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหาร 5) คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ 6) คุณลักษณะด้านทักษะทางสังคม และ 7) คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม

บวร เทศารินทร์ (ออนไลน์. 2560) กล่าวว่า คุณลักษณะการบริหารที่ผู้อำนวยกาสถานศึกษาควรมีและใช้ในการบริหารงาน ควรมีดังต่อไปนี้ 1) ความมีอุดมการณ์ 2) ความมุ่งมั่นเอาใจใส่คุณภาพ 3) ความมีคุณธรรมและเมตตาธรรม 4) ความเป็นผู้มีอารมณ์และจิตใจดี 5) ความอ่อนน้อมถ่อมตน 6) รักความก้าวหน้าใฝ่ใจเรียนรู้

สุบัน พรเวียง (2562 : 329) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้ 1) คุณลักษณะด้านการปฏิบัติตน 2) คุณลักษณะด้านความรู้ และ 3) คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงานของผู้บริหาร

นที กอบการนา และคณะ (2562 : 47) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ดังนี้ 1) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ 2) คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ 3) คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม 4) คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถ 5) คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำในการทำงาน และ 6) คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ

สต็อกคิลล์ (Stogdill. 1974 : 75 - 76) กล่าวว่า คุณลักษณะผู้บริหารที่ดีประกอบด้วย 6 ประการ ดังนี้ 1) ด้านคุณลักษณะทางกาย เป็นผู้แข็งแรง มีร่างกายเป็นสง่า 2) ด้านพื้นฐานทางสังคม เป็นผู้ที่มีการศึกษา และมีสมรรถภาพทางสังคมดี 3) ด้านสติปัญญาและความสามารถ เป็นผู้ที่มีสติปัญญาและความสามารถ เฉลียวฉลาด มีการตัดสินใจดี 4) ด้านบุคลิกภาพ เป็นผู้ที่มีความ

กระตือรือร้น ตั้งตัวอยู่เสมอ ควบคุมอารมณ์ได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง 5) ด้านคุณลักษณะที่สัมพันธ์กับงาน เป็นผู้มีความตั้งใจในการทำงาน มีความสามารถรับผิดชอบ และมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ 6) ด้านคุณลักษณะทางสังคม และเป็นผู้ที่ปรารถนาจะร่วมมือกับคนอื่น มีเกียรติและเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ มีความเฉลียวฉลาดในการสังคม

ยุกต์ (Yukl. 1998 : 132) ได้จำแนกคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ด้านบุคลิกภาพ เป็นความสัมพันธ์กันระหว่างอารมณ์กับการแสดงออกบุคลิกภาพที่ดี จะมีผลดีกับการสร้างผลงานในสังคมบุคลิกภาพ 2) ด้านการจูงใจ เป็นการสร้างแรงผลักดันภายในของบุคคล ตามหลักการพื้นฐาน คือ ต้องให้ตรงประเด็น ต้องทำอย่างจริงจังและมีความต่อเนื่อง บทบาทขั้นพื้นฐานของการจูงใจก็คือ การอธิบายชี้แจงให้คนอื่น ได้รู้จักเลือกวิธีการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จ และ 3) ด้านทักษะ เป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำอีกประการหนึ่ง คือ ทักษะ และประสบการณ์ จะทำให้งานของผู้นำสำเร็จและได้รับความนิยชมชอบจากบุคคลอื่น

ฮอยและมิสเกล (Hoy and Miskel. 2001 : 51) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะผู้บริหาร 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านบุคลิกภาพ (Personality) ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความบากบั่น และความพยายาม ความมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ และคุณงามความดี 2) ด้านการจูงใจ (Motivation) ได้แก่ งานและความต้องการของบุคคล ความสำเร็จของงาน ความต้องการในพลังอำนาจ และคุณงามความดี 3) ด้านทักษะ (Skill) ความสามารถในการปฏิบัติงาน การบริหารบุคลากร การรับรู้ และการบริหารงาน

จากทัศนะของนักวิชาการจากแหล่งต่าง ๆ จำนวน 10 แหล่งดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นองค์ประกอบหลักของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 โดยใช้เกณฑ์ความสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตาราง 1 การวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 จากทัศนะนักวิชาการ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุค ประเทศไทย 4.0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	สรุป
1. ด้านความรู้ความสามารถ	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	8
2. ด้านบุคลิกภาพ	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	8
3. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	✓	✓		✓	✓		✓	✓			6
4. ด้านความเป็นผู้นำ			✓				✓				2
5. ด้านมนุษยสัมพันธ์	✓			✓			✓				3
6. ด้านการปฏิบัติงาน						✓					1
7. ด้านการปฏิบัติงาน						✓					1
8. ด้านวิสัยทัศน์				✓							1
9. ด้านพื้นฐานทางสังคม								✓			1
10. ด้านคุณลักษณะที่สัมพันธ์กับงาน								✓			1
11. ด้านการจงใจ									✓	✓	2
12. ด้านทักษะ									✓	✓	2
13. ด้านทัศนคติ		✓									1
14. ด้านความมีอุดมการณ์					✓						1
15. ความมุ่งมั่นเอาใจใส่คุณภาพ					✓						1
16. ด้านความเป็นผู้มีอารมณ์และจิตใจดี					✓						1
17. ด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน					✓						1
18. ด้านรักความก้าวหน้าใฝ่ใจเรียนรู้					✓						1

หมายเหตุ : [1=เต็มสิริ ทิพย์จันทา (2553 : 139), 2=พิมพ์ธิดา วัจนวงศ์ปัญญา (2555 : 10), 3=เอกสิงห์ ปากแก้ว (ออนไลน์. 2558), 4=พัทธสิญ นวโลจิตรรัตน์ และคณะ (2560 : 47), 5=บวร เทศารินทร์ (ออนไลน์. 2560), 6=สุบัน พรเวียง (2562 : 329), 7=นที กอบการนา และคณะ (2562 : 47), 8=Stogdill. (1974 : 75 - 76), 9=Yukl. (1998 : 132), 10=Hoy and Miskel. (2001 : 51)]

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 จากทัศนะนักวิชาการ พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค ประเทศไทย 4.0 มี 18 ตัวแปร เมื่อพิจารณาความถี่ของตัวแปรสรุปได้ว่า มีตัวแปร 4 ด้านที่มีความถี่สูงจำนวน 3 - 8 ความถี่ คือ 1) ด้านความรู้ความสามารถ 2) ด้านบุคลิกภาพ 3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม และ 4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ ดังนั้น ในการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค ประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 จังหวัดระยอง ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ความสามารถ 2) ด้านบุคลิกภาพ 3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม และ 4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ มาเป็นแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านความรู้ความสามารถ

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารงานในสถานศึกษาอย่างเหมาะสมในการปฏิบัติงาน ทั้งการบริหารงานวิชาการ งานบริหารทั่วไป งานการเงินและพัสดุ และงานงบประมาณ การวางแผนในการดำเนินงานต่าง ๆ สร้างความร่วมมือร่วมใจ และสร้างความปรองดองในองค์กร มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ได้บังคับบัญชาและหน่วยงานอื่น ๆ รวมถึงชุมชนได้ มีหน่วยงาน นักวิจัย และนักวิชาการการศึกษาได้กำหนดนิยามขององค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านความรู้ความสามารถ ดังนี้

เต็มสิริ ทิพย์จันทา (2553 : 139) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอน กรณีศึกษา: โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต และได้สรุปว่า ความรู้ความสามารถ หมายถึง การมีความสามารถในการพัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอทั้งความรู้และข่าวสารต่าง ๆ ผู้บริหารควรจะเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็งมีการพัฒนางานวิชาการอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นที่ยอมรับ พร้อม ๆ กับการเป็นนักพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและลึกซึ้ง ตลอดจนมีความรู้ความสามารถที่จะก้าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของชุมชน ของสังคม และของโลก ด้วยการพัฒนาสถานศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพ เพื่อสร้างสรรค์ศรัทธา ความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหารให้บังเกิดแก่ทุกคน

พิมพ์ธิดา วัฒนวงศ์ปัญญา (2555 : 10) ได้ศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะผู้นำแบบไทยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความรู้ความสามารถพบว่าประกอบด้วย

- 1) มีความเข้าใจทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง
- 2) มีความเข้าใจในวิชาชีพครู
- 3) มีความรู้ทางด้านจิตวิทยาและเข้าใจ พัฒนาการเด็ก
- 4) รู้จักตนเอง เพื่อพัฒนาตนเอง

- 5) มีความรู้ทางการบริหารวิชาการ
 - 6) มีความรู้ ทักษะทางด้านภาษา
 - 7) สามารถผสมผสานความเป็นโลกตะวันออกและโลก ตะวันตกเข้าด้วยกัน
 - 8) เรียนรู้และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก
 - 9) มีความรู้และความเข้าใจภาวะผู้นำ
 - 10) มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน สภาพแวดล้อมของชุมชน ทรัพยากรในชุมชน ปัญหาของชุมชน
 - 11) มีความรู้ในประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความเป็นเหตุเป็นผลของบุคคล เหตุการณ์ และสิ่งต่าง ๆ มีความเข้าใจรากเหง้าประวัติศาสตร์ของไทย
 - 12) มีความรู้ทางด้านวัฒนธรรม ฐานบรรณนิยมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อของชุมชนและสังคมไทย
- เอกสิทธิ์ ปากแก้ว (ออนไลน์. 2558) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 4 และได้สรุปว่า ความรู้ความสามารถ หมายถึง ผู้บริหารต้องเป็นผู้ซึ่งมีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารงานวิชาการ อันประกอบด้วย งานด้านหลักสูตร งานด้านการเรียนการสอน วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานด้านการส่งเสริมการเรียนการสอน งานด้านการวัดและประเมินผล การจัดการศึกษา งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานด้านประชุมและอบรมทางวิชาการ รู้และเข้าใจกฎหมาย ตลอดจนระเบียบและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ผู้บริหารต้องมีความรู้ความสามารถด้านการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยใช้แผนงานเป็นเครื่องมือในการบริหารสนับสนุนให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนางาน มีการประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาสถานศึกษาและมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

พัฐณัติ นวโลจิตรรัตน์ และคณะ (2560 : 47) ได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาความรู้ความสามารถในการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า เริ่มจากการการเจริญสติโดยนำหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการครองคนร่วมกับหลักปาปณิกรรม ด้านวิรูโร พัฒนาโดยวิธีเสริมสร้างความแข็งแรงในหลักไตรสิกขา ฐานกาย (ด้านศีล) เพื่อพัฒนาสติ ฐานใจ (ด้านสมาธิ) เพื่อพัฒนาจิต ฐานความคิด (ด้านปัญญา) ด้วยการปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติ ประกอบด้วยทานคือการแบ่งปัน ปิยวาจาคือพูดไพเราะ อตถจริยาคือบำเพ็ญประโยชน์ สมานัตตาคือไม่ถือตัว การทำตนให้เป็นคนเสมอต้นเสมอปลายคือ การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการมีสติปัญญาและไหวพริบปฏิภาณดี มีสมรรถนะในการทำงานมีทักษะในการจัดการและการจูงใจ มอบหมายงานตามความสามารถความถนัดและความสนใจของผู้ปฏิบัติ สามารถประสานให้หน่วยงานเกิดความสามัคคี สนับสนุนให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

เข้ารับการอบรมพัฒนาตนเอง สร้างความเชื่อถือและเชื่อมั่นต่อองค์กร ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงเป็นอย่างดีและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ

สุมัน พรเวียง (2562 : 329) กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ว่า เป็นการศึกษาด้วยตนเอง จากเอกสารหรือผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการพัฒนาโดยใช้การหนุนนำ (Coaching) เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี/ผู้ทรงคุณวุฒิกับผู้บริหารการศึกษารายกรณี (Case study) หรือการใช้ Problem base learning เป็นการร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหามิใช่ปัญหาในรายกรณีโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี/ผู้ทรงคุณวุฒิกับผู้บริหาร การศึกษาพื้นที่จริงจากสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี เป็นสถานที่ในการศึกษาดูงาน หรือการใช้สถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดีเป็นสถานที่ในการฝึกงาน (School Based-Training) แล้วสรุปองค์ความรู้

นที กอบการนา และคณะ (2562 : 47) กล่าวว่า ความรู้ความสามารถ หมายถึง ความสามารถหรือคุณสมบัติและลักษณะที่สังเกตได้ของผู้บริหารในการใช้เทคนิควิธี มีศิลปะ ในการบริหารงาน และสามารถนำความรู้ หลักการ แนวคิดทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร สถานศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

สต็อกดิลล์ (Stogdill, 1974 : 75 - 76) กล่าวว่า ความรู้ความสามารถ หมายถึง คุณลักษณะทางสติปัญญาและความสามารถ (intelligent and ability) การมีความฉลาดรอบรู้ หมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ กล้าตัดสินใจ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ฮอยและมิสเกล (Hoy and Miskel, 2001 : 51) กล่าวว่า ความรู้ความสามารถ หมายถึง ทักษะ (Skill) ได้แก่ความสามารถในการปฏิบัติงาน การบริหารบุคลากร การรับรู้และการบริหารงาน

จากการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความรู้ความสามารถ สรุปได้ว่า คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการบริหารเป็นอย่างดี มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันเสมอ มีความฉลาดเฉลียวในการบริหารงานในสถานศึกษาสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ มีความรู้ความสามารถในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานของบุคลากรภายในองค์กร มีความรอบรู้ มีทักษะในการสื่อสารกับบุคลากรภายในและภายนอกองค์กรอย่างสร้างสรรค์ มีการใช้สถานศึกษาเป็นฐาน สามารถนำความรู้ใหม่ ๆ พัฒนาองค์กรและบุคลากรภายในองค์กรให้สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรและบูรณาการสิ่งต่าง ๆ ในองค์กรให้เกิดความสมดุลได้

ด้านบุคลิกภาพ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 ซึ่งเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ สมรรถภาพร่างกาย อารมณ์ พฤติกรรมที่เป็นลักษณะนิสัยประจำตัว ที่น่าเลื่อมใส น่าเคารพศรัทธาและศุติ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหาร มีนักวิชาการหรือผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ด้านบุคลิกภาพไว้ ดังต่อไปนี้

เต็มสิริ ทิพย์จันทา (2553 : 139) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอน กรณีศึกษา: โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต และได้สรุปว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารด้านบุคลิกภาพ คือ การแต่งกายสะอาด สุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะดูแล้วน่าเชื่อถือ เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับมากกว่าข้ออื่น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า การแต่งกายเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นและสัมผัสได้โดยตรงจากภายนอก การแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายที่สะอาด สุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับตัวเองและกาลเทศะ เป็นภาพที่น่าประทับใจของผู้พบเห็น

พิมพ์ธิดา วัจนวงศ์ปัญญา (2555 : 10) ได้ศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะผู้นำแบบไทยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านบุคลิกภาพพบว่าประกอบด้วย

- 1) มีระเบียบวินัยในตนเอง
- 2) ควบคุมอารมณ์ได้เมื่อมีสิ่งที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง
- 3) มีความทันสมัยเป็นสากล
- 4) มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 5) มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนและต่อผลที่เกิดขึ้น
- 6) รู้กาลเทศะทั้งด้านการแต่งกายคำพูดการวางตัว
- 7) มีความยืดหยุ่น
- 8) สามารถเป็นได้ทั้งผู้นำที่ดีและผู้ตามที่ดี
- 9) มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ
- 10) มีความอ่อนน้อมถ่อมตน
- 11) เป็นแม่แบบทางด้านวัฒนธรรมไทย
- 12) มีความสงบเสงี่ยมวางตนเป็นกันเองกับผู้อื่น ไม่หยิ่งยโส

เอกสิงห์ ปากแก้ว (ออนไลน์. 2558) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 4 และได้สรุปว่าคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีบุคลิกภาพที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย ทางวาจา เช่น มีสมรรถภาพทางร่างกาย ลักษณะท่าทาง ท่วงทีวาจา การแต่งกาย กิริยามารยาทที่ดีการรู้จักวางตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะ มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีความเป็นประชาธิปไตย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี

พัชรณัฐ นวโลจิตรรัตน์ และคณะ (2560 : 47) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่ดีตามมารยาทไทยไว้ว่า คือการกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง วิธีการพัฒนาตนเอง ได้แก่ การเจริญสติโดยนำหลักศีล 5 เป็นหลักประพฤติปฏิบัติการเป็นตัวอย่างที่ดี ความประพฤติที่ดีงาม ประพฤติตนตามกฎหมาย ตามจารีตประเพณี รักษาจริยธรรม ในการครองตนร่วมกับหลักปาปนิกรรม ด้านจักษุ มาพัฒนาโดยวิธีเสริมสร้างความแข็งแรงในหลักไตรสิกขา ฐานกาย (ด้านศีล) เพื่อพัฒนาสติ ฐานใจ (ด้านสมาธิ) เพื่อพัฒนาจิตฐานความคิด (ด้านปัญญา) เพื่อพัฒนาปัญญา การรณรงค์จูงใจให้มีความกล้ากล้าหาญ ให้เห็นคุณค่าของการมีคุณธรรมจริยธรรม ทำให้เกิดวิธีการพัฒนาด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผนในการทำงานมีการจัดระบบการทำงานที่ดีทำให้กล้าตัดสินใจในการแก้ปัญหา นำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติได้

นที กอบการนา และคณะ (2562 : 47) กล่าวว่า คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะทางสรีระทุกส่วนของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่รวมถึงการแสดงออกทางกายวาจา กิริยา ท่าทาง สติปัญญาอารมณ์ นิสัยใจคอ ความสามารถและพฤติกรรมส่วนอื่น ๆ ทุกอย่างที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งทำให้แต่ละบุคคลมีพฤติกรรมที่ต่างกัน

สต็อกคิลล์ (Stogdill. 1974 : 75 - 76) กล่าวว่า คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ หมายถึง การเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น ตื่นตัวอยู่เสมอ ควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง

ยุกต์ (Yukl. 1998 : 132) กล่าวว่า คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คือ แบบแผนพฤติกรรมของผู้นำ อันเป็นที่รับรู้ได้โดยทั่วไป เช่น ความกล้าแสดงออก ความกระตือรือร้น และลักษณะภายใน เช่น ความคิด ทศนคติ ความสนใจ ที่ทำให้มีความแตกต่างจากคนอื่น

ฮอยและมิสเกล (Hoy and Miskel. 2001 : 51) กล่าวว่า บุคลิกภาพ (Personality) ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความบากบั่นและความพยายาม ความมีวุฒิภาวะทางอารมณ์และคุณงามความดี

สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกทางกายของแต่ละบุคคล ซึ่งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งบุคลิกภาพที่สังเกตได้ง่าย ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา กิริยาท่าทาง น้ำเสียง คำพูด ความสามารถทางสมอง ทักษะการทํากิจกรรมต่าง ๆ แต่มีบุคลิกภาพทางจิตที่สังเกตได้ค่อนข้างยาก ได้แก่ ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ ความมุ่งมั่น อุดมคติ เป้าหมาย และความสามารถ ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีที่มาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละคน ส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและเกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลได้

ด้านคุณธรรมจริยธรรม

คำว่าคุณธรรมและจริยธรรมนั้น เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันทั้งในวงการการศึกษา สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนาทั่ว ๆ ไป อย่างไรก็ดี ความหมายของคุณธรรมนั้นมักจะใช้ในลักษณะที่ครอบคลุมความหมายของจริยธรรมด้วย ทั้งในศัพท์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กล่าวคือ จริยธรรมเป็นการแสดงออกให้ผู้อื่นเห็นคุณธรรมที่มีอยู่ภายในจิตใจของแต่ละบุคคลนั่นเอง ได้มีผู้ศึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมมา ดังนี้

เต็มศิริ ทิพย์จันทา (2553 : 139) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอน กรณีศึกษา: โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต และได้สรุปว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้บริหารด้านคุณธรรมและจริยธรรม ว่า เพราะการที่ผู้บริหารบริหารเป็นผู้นำในการบริหารองค์กรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ จึงทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบในหน้าที่และมีความระมัดระวังในการกระทำ การพูด และการกระทำต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อการบริหารงานของหน่วยงาน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรมีคุณธรรมจริยธรรมมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของตนเอง มีความยุติธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีเหตุผล

พิมพ์ธิดา วัฒนวงศ์ปัญญา (2555 : 11 - 12) ได้ศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะผู้นำแบบไทยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านคุณธรรมจริยธรรมพบว่าประกอบด้วย

- 1) ปฏิบัติงานโดยยึดหลักความถูกต้องโดยไม่มีอคติ
- 2) รู้กาลเทศะมารยาทของสังคมไทยและสังคมสากล
- 3) มีความอดทนต่ออุปสรรคและความยากลำบาก
- 4) รู้จักยกย่องผู้อื่น
- 5) ประหยัดและรู้คุณค่าของทรัพยากร
- 6) มีความเสียสละ

- 7) มีความยุติธรรมและเที่ยงธรรมกับผู้ได้บังคับบัญชา
- 8) ใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินอย่างสมเหตุผล
- 9) ยึดมั่นและปฏิบัติตามแนวทางศาสนา
- 10) มีความซื่อสัตย์และโปร่งใส
- 11) ดำรงตนอย่างพอเพียงพอใจในสิ่งที่มีอยู่ใช้ชีวิตเรียบง่าย
- 12) มีความเมตตาเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

พัฐณสิญ นวโลจิตร์ตัน และคณะ (2560 : 47) ได้กล่าวถึงคุณธรรมขั้นพื้นฐานในการครองตน ครองคน ครองงานไว้ว่า คือการรับฟังความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชาก่อนการตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของตนเองอย่างมีระบบ พัฒนาโดยวิธีเสริมสร้างความแข็งแกร่งในหลักไตรสิกขา ฐานกาย (ด้านศีล) เพื่อพัฒนาสติ ฐานใจ (ด้านสมาธิ) เพื่อพัฒนาจิต ฐานความคิด (ด้านปัญญา) โดยนำหลักศีล 5 เป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการครองตนร่วมกับหลักปาปนิกรกรรม ด้านจักขุมา เพื่อให้บุคลากรไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นและเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการครองคนร่วมกับหลักปาปนิกรกรรม ด้านวิรูโฆมา พัฒนาให้เป็นผู้พัฒนาไปสู่การเป็นกัลยาณมิตรและหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการครองงานร่วมกับหลักปาปนิกรกรรมด้านนิสสยสัมปันโน พัฒนาโดยวิธีเสริมสร้างความแข็งแกร่งในหลักไตรสิกขา ฐานกาย (ด้านศีล) เพื่อพัฒนาสติ ฐานใจ (ด้านสมาธิ) เพื่อพัฒนาจิต ฐานความคิด (ด้านปัญญา) เพื่อให้เกิดความใส่ใจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดในการบริหารด้วยความซื่อสัตย์สุจริตยุติธรรม ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเอง ให้การยอมรับและเห็นคุณค่าของผู้ได้บังคับบัญชาที่มีความรู้ความสามารถ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

บวร เทศารินทร์ (ออนไลน์. 2560) กล่าวว่า ความมีคุณธรรมและเมตตาธรรม คือ การเป็นผู้ให้อภัย ไม่ตัดสินความถูกผิดของผู้ได้บังคับบัญชาเพียงเขาเล่าให้ฟัง ไม่อาฆาตในเรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว มีความลำเอียงน้อยที่สุด มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม เสมอภาค มีความจริงใจกับเพื่อนร่วมงาน รวมถึงการมีจิตอาสาที่ดียิ่ง

นที กอบการนา และคณะ (2562 : 47) กล่าวว่า คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนที่เป็นอุปนิสัยที่ดีงาม โดยมีความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งเกิดจากการไตร่ตรองและมีจิตสำนึกที่ดีงาม อันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปและมีคุณค่าควรแก่การนำไปดำเนินชีวิตหรือนำไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ

สต็อกคิลล์ (Stogdill. 1974 : 75 - 76) กล่าวว่า คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การเป็นผู้มีความตั้งใจในการทำงาน มีความสามารถรับผิดชอบ และมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จและ

เป็นผู้ที่ปรารถนาจะร่วมมือกับคนอื่น มีเกียรติและเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ มีความเฉลียวฉลาดในการสังคม

จากการศึกษาความหมายของคุณธรรมจริยธรรม สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ด้านคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะด้านคุณสมบัติและแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนของผู้บริหาร ทั้งในด้านดีและด้านความถูกต้อง เป็นผู้มีความสุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตากรุณา มีความยุติธรรมต่อผู้ร่วมงานอย่างเสมอภาค เลี่ยงผลประโยชน์ส่วนรวมไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุขทุกประเภท และเป็นที่ยอมรับและต้องการของสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญที่ผู้บริหารยุคประเทศไทย 4.0 จะต้องมี เพราะจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและองค์กรเกิดความเชื่อมั่นศรัทธา และให้เกิดการสนับสนุนอย่างไม่มีการต่อต้าน อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จขององค์กร ตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ได้ตั้งไว้

ด้านมนุษยสัมพันธ์

มีนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอแนวคิดไว้ ดังต่อไปนี้

เต็มสิริ ทิพย์จันทา (2553 : 139) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอน กรณีศึกษา: โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต และได้สรุปว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารด้านมนุษยสัมพันธ์คือ ความเป็นกันเองกับเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา เนื่องมาจากผู้บริหารเป็นบุคคลที่ต้องมีการปะทะสังสรรค์ทางสังคมตลอดเวลา ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นที่เชื่อถือของทุกคน แก้ไขปัญหาของผู้อื่นได้ มีความซื่อสัตย์ รู้ปัญหาของผู้อื่น สนใจกิจกรรมของสังคม มีความอดทน เป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย มีน้ำใจในการบริการแก่สังคม มีความจริงใจ เข้าใจความสามารถและความฉลาดของบุคคลอื่น อุทิศตนเพื่อสังคม เพราะผู้บริหารจะต้องทำงานกับบุคคลทั้งภายนอกและภายในโรงเรียน ดังนั้น จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะที่สำคัญคือ ต้องยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเสมอต้น เสมอปลาย ยกย่องชมเชย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

พัฐณสิญ นวโลจิตรรัตน์ และคณะ (2560 : 47) ได้กล่าวถึงวิวัฒนามนุษยสัมพันธ์แบบไทยไว้ว่า เริ่มจากการเจริญสติ เป็นผู้เห็นอกเห็นใจคนอื่น และเข้าใจผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา และมีใจผูกพันอยู่กับงานในหน้าที่ รับรู้และใคร่ครวญในสิ่งที่ทำโดยนำหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลัก ประพฤติปฏิบัติในการครองงานร่วมกับหลักปาปนิชกรรม ด้านนิสสยสัมปันโน พัฒนาโดยวิธีเสริมสร้างความแข็งแกร่งในหลักไตรสิกขา ฐานกาย (ด้านศีล) เพื่อพัฒนาสติ ฐานใจ (ด้านสมาธิ) เพื่อพัฒนาจิต ฐานความคิด (ด้านปัญญา) ด้วยการปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติเพราะเป็น

หลักธรรมซึ่งปฏิบัติตามแล้วจะประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหมาย ทำให้เกิดการพัฒนาด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ใช้คำพูดที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น วางตนเสมอต้นเสมอปลาย เป็นที่ไว้วางใจแก่ผู้อื่น สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี กำหนดเวลางานที่เหมาะสม ให้โอกาสรับฟังความคิดเห็น ให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานและผู้ได้บังคับบัญชา สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี และถ้ามีโอกาสต้องตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ

นที กอบการนา และคณะ (2562 : 47) กล่าวว่า คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพเป็นกันเองกับผู้ร่วมงาน มีความจริงใจต่อผู้ร่วมงาน มีบุคลิกภาพยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ รับฟังความคิดเห็นและปัญหาของผู้ร่วมงานอย่างใจเย็น ใส่ใจในเรื่องหน้าที่การงานของผู้ร่วมงาน รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา มีลักษณะนิสัยพูดคุยพปะกับผู้ร่วมงานเป็นประจำ ยกย่องให้เกียรติผู้ร่วมงาน มีอัธยาศัยดี พูดจาสุภาพกับทุกคน

จากการศึกษาความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านมนุษยสัมพันธ์ สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึงความสามารถในการสร้างและรักษาสัมพันธภาพความสัมพันธ์ และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทำตนให้มีชีวิตชีวายิ้มแย้มแจ่มใส รู้จักควบคุมอารมณ์ของตน มีบุคลิกภาพที่ดี มีสัมมาคารวะ เป็นนักฟังที่ดี รู้จัก ใช้คำพูดหรือภาษาพูดให้เหมาะสม ไม่เป็นผู้เย่อหยิ่งถือตัว มีไมตรีจิตและมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงความชื่นชมบุคคลอื่นด้วยความจริงใจ สนใจบุคคลอื่น ศึกษาความต้องการและความแตกต่างของบุคคลอื่น รู้จักทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุขและอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ให้ความเคารพนับถือและให้ความร่วมมือที่ดี

สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 หมายถึงหมายถึงคุณลักษณะที่พึงมีของผู้บริหารสถานศึกษาคนใหม่ ในการทำให้การบริหารงานในองค์กรประสบความสำเร็จ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่เน้นให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร มีบรรยากาศการทำงานในองค์กรที่ดี สร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ สร้างแรงบันดาลใจ จูงใจบุคลากรในองค์กรให้ดำเนินงานอย่างเต็มความสามารถด้วยความเต็มใจ และยกระดับการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบด้วยคุณลักษณะของผู้บริหาร 4 ด้าน คือ

ด้านความรู้ความสามารถ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการบริหารเป็นอย่างดี มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันเสมอ มีความฉลาดเฉลียวในการบริหารงานในสถานศึกษา สามารถแก้ปัญหา

ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ มีความรู้ความสามารถในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานของบุคลากรภายในองค์กร มีความรอบรู้ มีทักษะในการสื่อสารกับบุคลากรภายในและภายนอกองค์กร อย่างสร้างสรรค์ มีการใช้สถานศึกษาเป็นฐาน สามารถนำความรู้ใหม่ ๆ พัฒนาองค์กรและบุคลากรภายในองค์กรให้สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรและบูรณาการสิ่งต่าง ๆ ในองค์กรให้เกิดความสมดุลได้

ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกทางกายของแต่ละบุคคล ซึ่งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งบุคลิกภาพที่สังเกตได้ง่าย ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา กิริยาท่าทาง น้ำเสียง คำพูด ความสามารถทางสมอง ทักษะการทำการกิจกรรมต่าง ๆ แต่มีบุคลิกภาพทางจิตที่สังเกตได้ค่อนข้างยาก ได้แก่ ความรู้สึกลึกซึ้ง เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ ความมุ่งมั่น อุดมคติ เป้าหมาย และความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีที่มาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละคน ส่งผลสู่ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและเกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลได้

ด้านคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะด้านคุณสมบัติและแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนของผู้บริหาร ทั้งในด้านดีและด้านความถูกต้อง เป็นผู้มีเมตตาสุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตากรุณา มีความยุติธรรมต่อผู้ร่วมงานอย่างเสมอภาค เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุขทุกประเภท และเป็นที่ยอมรับและต้องการของสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญที่ผู้บริหารยุคประเทศไทย 4.0 จะต้องมี เพราะจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและองค์กรเกิดความเชื่อมั่นศรัทธา และให้เกิดการสนับสนุนอย่างไม่มีเงื่อนไข อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จขององค์กรตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

ด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถในการสร้างและรักษาสัมพันธภาพ ความสัมพันธ์ และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทำตนให้มีชีวิตชีวายิ้มแย้มแจ่มใส รู้จักควบคุมอารมณ์ของตน มีบุคลิกภาพที่ดี มีสัมมาคารวะ เป็นนักฟังที่ดี รู้จักใช้คำพูดหรือภาษาพูดให้เหมาะสม ไม่เป็นผู้เย่อหยิ่งถือตัว มีไมตรีจิตและมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงความชื่นชมบุคคลอื่นด้วยความจริงใจ สนใจบุคคลอื่น ศึกษาความต้องการและความแตกต่างของบุคคลอื่น รู้จักทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุขและอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ให้ความเคารพนับถือและให้ความร่วมมือที่ดี

ประสิทธิผลของสถานศึกษา

ประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบและเป้าหมายที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยนับว่าเป็นการทำท่ายในการดำเนินงานทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการศึกษาที่จะต้องกำกับและติดตามให้สถานศึกษามีประสิทธิผลต่อไป โดยประสิทธิผลของสถานศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

ความหมายของประสิทธิผล

นักวิชาการได้ให้ความหมายของประสิทธิผลไว้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

การดี อนันต์นาวี (2551 : 216) กล่าวว่า ประสิทธิผล หมายถึง เครื่องมือหรือตัวแปรในการตัดสินใจว่าการบริหารของหน่วยงานหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งสามารถดำเนินงานจนบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้มากน้อยเพียงใด เป็นเรื่องเกี่ยวกับผลที่ได้รับและผลสำเร็จของงานมีความเกี่ยวข้องกับผลงานที่องค์กรพึงประสงค์

วรรณรณ แสงมณี (2551 : 92) กล่าวว่า ประสิทธิผล หมายถึง องค์กรที่บรรลุเป้าหมายรวมถึงการค้นคว้าวิจัยและประสบการณ์ของผู้บริหาร ซึ่งสามารถดูความสำเร็จได้จากความอยู่รอดและความเจริญเติบโตขององค์กร

กิบสัน และเจมส์ (Gibson and James, 1982 : 100) กล่าวว่า ประสิทธิผลเป็นเรื่องของการกระทำใด ๆ ที่มีความมุ่งหมายจะได้รับผลอะไรสักอย่างให้เกิดขึ้น การกระทำหรือความพยายามจะมีประสิทธิผลสูงต่ำเพียงใด ขึ้นอยู่กับว่าผลที่ได้รับตรงนั้น ตรง ครบถ้วน ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และใช้พลังงานน้อยเพียงใด

ไชน์ (Schein, 1970 : 177) ได้กล่าวถึง ประสิทธิผล หมายถึง สมรรถนะขององค์กรที่จะอยู่รอดเติบโต และต้องปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้

ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel, 2001 : 51) ได้กล่าวถึง ประสิทธิผล หมายถึง ผลที่สำเร็จที่บรรลุตามจุดประสงค์ขององค์กรทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

กล่าวโดยสรุป ประสิทธิผล หมายถึง การบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์องค์กร ซึ่งสามารถดูความสำเร็จได้จากความอยู่รอด ความเจริญเติบโตขององค์กรและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ประโยชน์เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ความหมายของประสิทธิผลของสถานศึกษา

ในการบริหารงานสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลเป็นสิ่งสำคัญและเป็นเครื่องมือบ่งชี้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารว่า การบริหารองค์กรหรือหน่วยงานใดงานหนึ่ง สามารถ

ที่จะบริหารงานเหล่านั้นไปจนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้มากน้อยเพียงใด จึงได้มีผู้ให้ความหมายของประสิทธิผลของสถานศึกษาไว้หลากหลาย ดังนี้

ชร สุทธยาอุท (2551 : 459) กล่าวว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา หมายถึง การบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา โดยพิจารณาจากความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีทัศนคติทางบวก เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอก และรวมถึงความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษาจนทำให้เกิดความพอใจในการทำงาน

ภารดี อนันต์นาวิ (2551 : 216) กล่าวว่า ประสิทธิผลองค์กร คือ การที่องค์กรได้ดำเนินการใด ๆ โดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จนเกิดผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้

ซีฮอร์ และยัชแมน (Seashore and Yuchtman, 1967 : 393) อธิบายว่าประสิทธิผลขององค์กร คือ ความสามารถขององค์กรในการแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ได้ทรัพยากรที่หาได้ยากและมีคุณค่า เพื่อนำไปใช้สนับสนุนการดำเนินการขององค์กร

มอทท์ (Mott, 1972 : 305) กล่าวว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา หมายถึง ปริมาณของผลผลิตคุณภาพของผลผลิต ประสิทธิภาพของการทำงาน การปรับตัวของ องค์กรให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและความยืดหยุ่นในการดำเนินการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กร

روبินส์ (Robbins, 2001 : 100) ให้มีความหมายว่า ประสิทธิผลขององค์กร คือ ระดับที่องค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel, 2001 : 51) ได้กล่าวว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารสามารถใช้ภาวะผู้นำเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษา ทำให้ครูและนักเรียนเกิดความพึงพอใจ เป็นผลทำให้การดำเนินการของสถานศึกษามีประสิทธิผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุป ประสิทธิผลของสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของสถานศึกษาที่บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่ทำให้ครูและนักเรียนเกิดการเรียนรู้และความพึงพอใจ เป็นความสามารถในการแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ได้ทรัพยากรในการนำไปสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กร การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จนเกิดผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ ความมีประสิทธิภาพในการทำงาน การปรับตัวขององค์กรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ความยืดหยุ่นในการดำเนินการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

องค์ประกอบของประสิทธิผลของสถานศึกษา

ประสิทธิผลของสถานศึกษาที่เป็นสิ่งชี้วัดความสำเร็จที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสถานศึกษาซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษา ดังนั้นในการวัดและประเมินผลประสิทธิผลของสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวัดและประเมินให้ถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล ผู้วิจัยจึงขอเสนอผลการศึกษาวัดและประเมินประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยการสังเคราะห์จากแนวคิดของนักวิชาการ ที่ได้กล่าวถึงการวัดประสิทธิผลองค์กรในลักษณะที่ต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้

ชร สุนทรายุทธ (2551 : 459) ได้กล่าวว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา คือ 1) การบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา 2) การพิจารณาความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมรวมถึง 4) ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา จนทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน

ภารดี อนันต์นาวิ (2551 : 216) กล่าวว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษาพิจารณาได้จากแนวคิดตามแนวทางการพัฒนาเป้าหมาย แนวทางเชิงระบบ แนวทางเชิงกลยุทธ์กลุ่มที่เกี่ยวข้องแนวทางการแข่งขัน คุณค่า และต่อมาได้พัฒนาเป็นรูปแบบบูรณาการประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และ 4) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา

อนงค์ อัจจงทอง (2559 : 41) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และ 4) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา

อรพรรณ ตู้จินดา (2558 : 47) ได้ศึกษา ประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนวัดปทุมวนารามโดยใช้orrพรณโมเดล ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 8 กลุ่มสาระ 2) ความพึงพอใจของผู้ปกครอง และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียน

นฤมล เจริญพรสกุล และคณะ (2559 : 114) ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้านคือ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 3) ความพึงพอใจในงานของครู 4) ความพึงพอใจในงานของผู้ปกครอง และ 5) ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

จตุรภัทร ประทุม และคณะ (2559 : 120) ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้านคือ 1) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และ 4) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา

มอห์ต (Mott. 1972 : 305) ได้กล่าวถึง ประสิทธิภาพของสถานศึกษาในแง่ของความสามารถ 4 ประการคือ 1) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และ 4) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา

เครียตเนอร์ และคินิคกี (Kreitner and Kinicki. 2007 : 153) ได้กล่าวถึงประสิทธิผลของสถานศึกษาว่าประกอบด้วยความสามารถ 4 ประการคือ 1) การทำให้สำเร็จตามเป้าหมาย 2) การได้มาซึ่งทรัพยากร 3) กระบวนการจัดการภายใน และ 4) กลยุทธ์สร้างความพึงพอใจ

ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel. 2001 : 51) กล่าวว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษาพิจารณาจากตัวแปร 4 ประการ คือ 1) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และ 4) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา

จากทัศนะของนักวิชาการจากแหล่งต่าง ๆ จำนวน 9 แหล่ง ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นองค์ประกอบหลักของ ประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยใช้เกณฑ์ความสอดคล้องกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 2

ตาราง 2 การวิเคราะห์ประสิทธิผลของสถานศึกษา จากทัศนะนักวิชาการ

ประสิทธิผลของสถานศึกษา	1	2	3	4	5	6	7	8	9	สรุป
1. ด้านความสามารถในการพัฒนา นักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	8
2. ด้านความสามารถในการพัฒนา นักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก	✓		✓		✓	✓	✓		✓	6
3. ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและ พัฒนาสถานศึกษา	✓		✓		✓	✓	✓		✓	6
4. ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา ภายในสถานศึกษา	✓		✓		✓	✓	✓		✓	6
5. ด้านการบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ในการจัดการศึกษา		✓								1
6. ด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน		✓								1
7. ด้านความสามารถการใช้งบประมาณและทรัพยากร		✓								1
8. ด้านความสามารถในการพัฒนาสู่มาตรฐานสากล		✓								1
9. ด้านความพึงพอใจของผู้ปกครอง				✓						1
10. ด้านความพึงพอใจของนักเรียน				✓						1
11. ด้านความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้					✓					1
12. ด้านการทำให้สำเร็จตามเป้าหมาย								✓		1
13. ด้านการได้มาซึ่งทรัพยากร								✓		1
14. ด้านกระบวนการจัดการภายใน								✓		1
15. ด้านกลยุทธ์สร้างความพึงพอใจ								✓		1

หมายเหตุ : [1 = การดี อนันต์นารี (2551 : 216), 2 = ประเทืองทิพย์ สุกุมลจันทร์ (2557 : 7), 3 =
อนงค์ อาจงทอง (2559 : 41), 4 = อรพรรณ ตูจันดา (2558 : 47), 5 = นฤมล เจริญพรสกุล และ
คณะ (2559 : 114), 6 = จตุรภัทร ประทุม และคณะ (2559 : 120), 7 = มอทท์ (Mott. 1972 : 305),
8 = เครียดเนอร์ และคินิคกิ (Kreitner and Kinicki. 2007 : 153), 9 = ฮอย และมิสเกล (Hoy and
Miskel. 2001 : 51)]

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลของสถานศึกษา จากทัศนะนักวิชาการ พบว่ามีประสิทธิผลของสถานศึกษา 15 ตัวแปร เมื่อพิจารณาความถี่ของตัวแปรสรุปได้ว่า มีตัวแปร 4 ด้านที่มีความถี่สูงจำนวน 6 - 8 ความถี่ คือ 1) ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา 4) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ดังนั้น ในการศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 จังหวัดระยอง ผู้วิจัยจึงได้สรุปตัวแปรออกมาทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม 4) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา มาเป็นแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

ภารดี อนันต์นาวี (2551 : 216) กล่าวว่า ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง หมายถึง การที่ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาสามารถดำเนินงานในสถานศึกษา ทั้งการบริหารจัดการเรียนการสอนจนสามารถทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี ซึ่งพิจารณาได้จากเกรดเฉลี่ยโดยรวมของนักเรียนจำนวนร้อยละของนักเรียนที่สามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป ความสามารถทางวิชาการของนักเรียน รวมถึงความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู

ประเทืองทิพย์ สุกุมลจันทร์ (2557 : 7) ได้พัฒนาตัวแบบประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน และได้สรุปว่าคือความสามารถของนักเรียนในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

อนงค์ อัจจงทอง (2559 : 41) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวคิดของ มอทท์ (Mott. 1972) และสรุปไว้ว่า คือปริมาณและคุณภาพของนักเรียน ประสิทธิผลของการศึกษาที่สร้างความเชื่อมั่นได้สูง โดยวัดความนิยมจากชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน

อรพรรณ ตูจันดา (2558 : 47) กล่าวถึงความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จจะต้องมีการพัฒนากระบวนการบริหาร การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การประสานงาน การใช้อำนาจ การใช้แรงกระตุ้นการติดต่อสื่อสาร การกำกับติดตาม การนิเทศ การประเมินผล การควบคุมคุณภาพและการมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงการจัดองค์กรในฐานะเป็นระบบซึ่งมีองค์ประกอบในลักษณะของปัจจัยนำเข้า กระบวนการจัดการ ผลผลิต ผลย้อนกลับ และสภาพแวดล้อมจะต้องมองปัญหาให้กว้างมีการวางแผนเตรียมรับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

นฤมล เจริญพรสกุล และคณะ (2559 : 114) กล่าวถึงความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ว่า นักเรียนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วย พฤติกรรมด้านการเรียนของทีตินักเรียน ได้แก่ พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง

จตุรภัทร ประทุม และคณะ (2559 : 120) กล่าวว่า ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาที่ร่วมกันพัฒนาปรับเปลี่ยนแปลงวิธีดำเนินงานทั้งด้านวิชาการ การเรียนการสอน เพื่อให้สถานศึกษามีความก้าวหน้าทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป สามารถดำเนินงานในสถานศึกษา ทั้งการบริหาร การจัดการเรียนการสอน จนสามารถทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ในสถานศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี

มอทท์ (Mott, 1972 : 305) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น หมายถึง ปริมาณและคุณภาพของนักเรียนประสิทธิผลของการศึกษาที่สร้างความเชื่อมั่นได้สูง โดยวัดความนิยมจากชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน ประการหนึ่งได้แก่ สถานศึกษานั้นมีนักเรียนเข้าเรียนมีปริมาณมากและคุณภาพการเรียนการสอนอยู่ในเกณฑ์สูง โดยดูจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนความสามารถในการศึกษาต่อในสถาบันชั้นสูงได้เป็นจำนวนมาก สถานศึกษามีทั้งปริมาณและคุณภาพสูงดังกล่าวนี้อาจได้แก่สถานศึกษาในเมือง สถานศึกษาระดับจังหวัดที่มีชื่อเสียง สถานศึกษามีความพร้อมทั้งด้านปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ อาคารสถานที่ บรรยากาศสิ่งแวดล้อมเหมาะสม ปัจจัยด้านการเงินคล่องตัวสามารถจัดซื้อ จัดจ้าง และเบิกจ่ายได้อย่างสะดวก มีบุคลากรคือครูผู้สอน ตลอดจนการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ เรื่องคุณภาพของนักเรียนส่วนใหญ่จะดูที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเกณฑ์ชี้วัดเพียงประการเดียว ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดควรพิจารณาถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ได้แก่การพัฒนาทัศนคติแรงจูงใจของนักเรียน ความสำเร็จ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความปรารถนาและความคาดหวังต่าง ๆ รวมทั้งการประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม มีจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม ซึ่งลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวนับเป็นลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สังคมมีความคาดหวัง และมีความต้องการอย่างมาก จึงอาจกล่าวว่าคุณภาพที่เกิดจากผู้เรียน นอกจากจะเป็นผู้ที่มีความสนใจในการศึกษาเล่าเรียน มีความรู้ความสามารถทางวิชาการอย่างยอดเยี่ยม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาต่าง ๆ สูงเป็นที่น่าพอใจแล้ว ยังมีการพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมต่าง ๆ ที่พึงปรารถนาให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

องค์ประกอบต่าง ๆ ในการสร้างเสริมประสิทธิผล ทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ ของนักเรียนนั้นนอกจากปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ อาคารสถานที่เหมาะสม และพอเพียงต่อความต้องการของผู้บริหารบรรณารักษ์สิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่น สะอาด สวยงาม วัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ และทันสมัยต่อการเรียนการสอนแล้วบุคคลที่สำคัญได้แก่ ผู้บริหาร และครู เป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อประสิทธิผลหากผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และมองเห็นถึงความสำคัญของงานวิชาการในสถานศึกษาอย่างแท้จริง หาแนวทางส่งเสริม และพัฒนางานทางวิชาการให้มีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นไปตามความคาดหวังของรัฐบาล ผู้ปกครอง และชุมชน สร้างบรรณารักษ์ในการทำงานที่ก่อให้เกิดประสิทธิผล ครูผู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง พัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองอยู่เสมอ วางแผนพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมโดยยึดกระบวนการและผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน ตลอดจนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลง และความเจริญทางด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ แล้วเป็นที่เชื่อว่าสถานศึกษานั้นจะต้องบรรลุวัตถุประสงค์ เกิดประสิทธิผลในด้านปริมาณและคุณภาพของผู้เรียน

ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel, 2001 : 51) ได้กล่าวว่า การบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา คือ ผู้บริหารและครูสามารถปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากการศึกษาความหมายของประสิทธิผลของสถานศึกษาด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น สรุปได้ว่า ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น หมายถึง ประสิทธิผลของการศึกษาที่สร้างความเชื่อมั่นได้สูง ชุมชนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน นักเรียนได้รับรางวัลจากการเข้าร่วมประกวดกิจกรรมวิชาการกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จนทำให้นักเรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง

ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก

ภารดี อนันต์นาวี (2551 : 216) กล่าวว่า ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก หมายถึง การที่ครูและผู้บริหารสามารถดำเนินการในการสถานศึกษา ทั้งการบริหารและการอบรมคุณธรรมของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยที่ดี และทำให้นักเรียนรู้จักพัฒนาตนเอง มีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาเล่าเรียน เป็นที่พอใจของผู้ปกครอง

อนงค์ อาจงทอง (2559 : 41) ศึกษาการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวกตามแนวคิดของ มอท์ (Mott, 1972) และสรุปไว้ว่า คือความคิดเห็น ท้าทึความรู้สึก หรือพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับการศึกษา แสดงออกในทางที่ดีงามสมเหตุสมผล และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

นฤมล เจริญพรสกุล และคณะ (2559 : 114) กล่าวถึงความสามารถในการพัฒนานักเรียนไว้ว่า คือเจตคติของผู้เรียน หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อเนื้อหาวิชาการสอนของครู ครูผู้สอน โรงเรียนและเป็นประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับ หรือแนวโน้มพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ อาจเป็นทางบวกหรือทางลบ เช่น ชอบ ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ เป็นต้น เจตคติของแต่ละบุคคลอาจเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์ และมีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

จตุรภัทร ประทุม และคณะ (2559 : 120) กล่าวว่า ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสามารถดำเนินการบริหารและการอบรมคุณธรรมของนักเรียนนอกจากการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยที่ดี และทำให้นักเรียนรู้จักพัฒนาตนเองมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาเล่าเรียน

มอทท์ (Mott. 1972 : 305) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก หมายถึง ความคิดเห็น ทำที่ความรู้สึก หรือพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับการศึกษา แสดงออกในทางที่ดีงามสมเหตุสมผล และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม การศึกษานอกจะสร้างเสริมความเจริญให้บุคคลทั้ง 4 ด้าน กล่าวคือ ด้านร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรงพัฒนาการส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับวัย ด้านสติปัญญามีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และมีความคิดอย่างสร้างสรรค์ ด้านสังคม สามารถนำความรู้ความสามารถและทักษะอันจำเป็นเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุขและด้านจิตใจ รู้จักเหตุผล มีวินัย คุณธรรม จริยธรรมอย่างเหมาะสมและดีงามแล้ว ทัศนคติทางบวกจะเป็นผลที่เกิดจากผู้ได้รับการศึกษาครบถ้วนทั้ง 4 ด้านดังกล่าวแล้ว ผู้ที่มีทัศนคติทางบวกจะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นที่พึงประสงค์ของสังคมโดยรวม มีจิตใจกว้างขวางไม่ทำตนต่อต้านหรือดุดองหนีสังคม มีความมั่นคงทางจิตใจมีเหตุผล ยอมรับกฎกติกาของสังคมที่ได้กำหนดขึ้น และปฏิบัติด้วยความจริงใจ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยยอมรับและเคารพความคิดเห็นของส่วนรวม เห็นความสำคัญและคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้ความร่วมมือร่วมใจต่อการปฏิบัติการกิจของส่วนรวมให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เป็นผู้ที่มีความสามารถควบคุมจิตใจและมีวินัยในตนเอง อดกลั้นและเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ประพฤติปฏิบัติตัวเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคมรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ตลอดจนสามารถดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระเบียบวินัย รู้จักพัฒนาตนเอง มีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel, 2001 : 51) ได้กล่าวว่า การพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก คือ การที่ครูและผู้บริหารสามารถอบรมคุณธรรมของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัยที่ดี และทำให้นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

จากการศึกษาความหมายของประสิทธิผลของสถานศึกษาด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก สรุปได้ว่า ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก หมายถึง การที่ครูและผู้บริหารสามารถดำเนินการในการสถานศึกษา ทั้งการบริหาร และการอบรมคุณธรรมของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยที่ดี มีความกระตือรือร้นต่อการศึกษา ประพฤติตนตามระเบียบวินัยของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการทำงานและแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน ใช้สติปัญญาในการทำงานและแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา

ภารดี อนันต์ฉวี (2551 : 216) กล่าวว่า ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารและครูในการร่วมพัฒนา เปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินงาน ทั้งด้านวิชาการ การเรียนการสอน เพื่อให้สถานศึกษามีความก้าวหน้าทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยพิจารณาจากการยอมรับของครูต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ทั้งการบริหารและการเรียนการสอนความสามารถความเร็วของครูต่อการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานของตนเอง ความกระตือรือร้นของครูที่จะปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการปรับปรุงหรือพัฒนาสถานศึกษา

อนงค์ อัจจงทอง (2559 : 41) ศึกษาการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาตามแนวคิดของ มอทท์ (Mott, 1972) และสรุปไว้ว่า คือการพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์กร รูปแบบบริหารงาน และการดำเนินงานต่าง ๆ ให้มีความคล่องตัวต่อการปฏิบัติงาน ผู้บริหารและครูต้องเป็นนักพัฒนา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ

นฤมล เจริญพรสกุล และคณะ (2559 : 114) กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาไว้ว่า คือความสามารถในการบริหารโรงเรียน เช่นการจัดการทรัพยากร การแก้ปัญหาการบริหารเวลาในการเรียนการสอน และความสามารถในการปรับเปลี่ยนเพื่อการอยู่รอด ทั้งหมดนี้จะส่งผลต่อประสิทธิผลด้วยกันทั้งสิ้น

จตุรภัทร ประทุม และคณะ (2559 : 120) กล่าวว่า การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน งานวิชาการ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา จะเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร การบริหารวิชาการเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งสำหรับสถานศึกษา การปฏิบัติงานวิชาการอย่างมีคุณภาพของบุคลากรแสดงถึงประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษาที่จะส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพที่พึงปรารถนาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

มอทท์ (Mott.1972 : 305) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ในองค์กรต่าง ๆ จะประกอบด้วย คน และ งาน สถานศึกษาซึ่งเป็นองค์กรทางการศึกษาก็เช่นเดียวกัน ย่อมประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์นักเรียนและนักการภารโรงทำให้เกิดการเรียนการสอนอย่างสมบูรณ์การจัดการการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม การกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของสถานศึกษาจะต้องสอดคล้องและทันสมัย ทันกับความเจริญก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงนโยบายของสถานศึกษาไม่ควรยึดตายตัวจนเปลี่ยนแปลงไม่ได้ จะทำให้ล้าสมัยในขณะเดียวกันจะต้องมีการปรับตัวให้ทันสมัย ทันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอน ควรมีนวัตกรรมและสื่อการสอนใหม่ ๆ มีการค้นคว้าพัฒนาสื่ออุปกรณ์การสอนอย่างสม่ำเสมอ ปรับปรุงอาคารสถานที่ที่แวดล้อมให้สะอาดร่มรื่นเพื่อให้เกิดบรรยากาศทางวิชาการและเกิดบรรยากาศการเรียนรู้ ผู้บริหารและครูจะต้องมีบทบาทสำคัญต่อการปรับตัวไม่หยุดนิ่ง ต้องพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์กร รูปแบบบริหารงาน และการดำเนินงานต่าง ๆ ให้มีความคล่องตัวต่อการปฏิบัติงาน ผู้บริหารและครูต้องเป็นนักพัฒนา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความรู้เพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขนั้น จะต้องมีเทคนิควิธีการที่เหมาะสมครูต้องสร้างกระบวนการ และวิธีการเรียนรู้ให้กับนักเรียนทั้งเนื้อหาวิชาและคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าที่จะบอกความรู้หรือสอนหนังสือธรรมดา เพราะวิธีการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนจะเป็นวิธีการที่ติดตัวนักเรียน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ต่อการประกอบอาชีพและพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel. 2001 : 51) ได้กล่าวว่า การพัฒนาสถานศึกษา คือผู้บริหารและครูสามารถร่วมกันบริหารจัดการศึกษาให้มีความก้าวหน้าทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป โดยพิจารณาจากหลักสูตรของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบท ของสถานศึกษาและชุมชนทันสมัยต่อสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม มีการวัดผลประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย

จากการศึกษาความหมายของประสิทธิผลของสถานศึกษาด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา สรุปได้ว่า ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารและครูในการร่วมพัฒนา เปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินงาน ทั้งด้านวิชาการ การเรียนการสอน เพื่อให้สถานศึกษามีความก้าวหน้าทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยพิจารณาจากหลักสูตรของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน ทันสมัยต่อสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม มีการวัดผลประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย

ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา

การดี อนันต์นาวี (2551 : 216) กล่าวว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของครูและผู้บริหารที่ร่วมมือกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียนการสอน การปกครองนักเรียนและงานที่รับผิดชอบอื่น ๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา

อนงค์ อาจงทอง (2559 : 41) ศึกษาการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษาตามแนวคิดของ มอท์ (Mott. 1972) และสรุปไว้ว่า คือการดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพ เกิดความราบรื่น เรียบร้อยและเจริญก้าวหน้า พยายามสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้เกิดความเป็นมิตร ให้ความร่วมมือร่วมใจแก่บุคลากรทุกฝ่าย

นฤมล เจริญพรสกุล และคณะ (2559 : 114) กล่าวถึงการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษาไว้ว่า ขึ้นอยู่กับ คุณลักษณะของผู้บริหาร พฤติกรรมผู้บริหาร และภาวะผู้นำของผู้บริหาร การเรียนรู้อย่างเป็นทางการข้อเท็จจริงของผู้บริหาร โรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วย บุคลิกภาพดี มีวินัย กระตือรือร้นในการทำงาน มีความรู้ความสามารถ มีทักษะและเทคนิควิธีการทางบริหาร มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนแบบอย่างที่ดี มีความศรัทธาในอาชีพ มนุษย์สัมพันธ์ดี และวิสัยทัศน์กว้างไกลเพราะการฝึกอบรมนั้นจะทำให้ได้เรียนรู้ทั้งทางทฤษฎี และทางปฏิบัติทำให้ผู้บริหารได้พัฒนาตนเองได้รอบตัว ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการนำความรู้ แนวคิด วิธีการ ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพ มาใช้ในการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์กับคณะครูและนักเรียน

จตุรภัทร ประทุม และคณะ (2559 : 120) กล่าวว่า สถานศึกษาดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา ประสานส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้ง

บุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถานศาสนา สถานประกอบการและสถาบันอื่นในเขตพื้นที่การศึกษา

มอทท์ (Mott, 1972 : 305) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา องค์กรต่าง ๆ หรือสถานศึกษาในการบริหารงาน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ การกำหนดรูปแบบการบริหารงานภายในสถานศึกษา แต่ไม่ว่าจะมีรูปแบบการบริหารงานแบบใดก็ตาม ในการทำงานของสถานศึกษาย่อมประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่เป้าหมายคือการมุ่งถึงความสำเร็จสูงสุดที่เกิดจากการทำงาน บทบาทหน้าที่เป็นส่วนประกอบรองลงมาเพื่อร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การประสานงานเป็นแนวทางของความร่วมมือในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและเกิดความเรียบร้อย และกิจกรรมคือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย การจัดการศึกษาในสถานศึกษาเป็นการสร้างคนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของบุคคลตามแนวทางที่เหมาะสม การบริหารและการจัดการในสถานศึกษา จึงควรมีความยืดหยุ่นพอควร นับตั้งแต่หลักสูตร ควรปรับให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สภาพของบุคลากรและทรัพยากรที่มีอยู่ การจัดวิชาต่าง ๆ สำหรับการเรียนการสอนรวมทั้งการจัดกิจกรรมทั้งในหลักสูตรและเสริมหลักสูตร ควรจัดให้พอเพียงและหลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับความน่าสนใจ ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน จะช่วยเป็นแนวทางพัฒนาการเรียนรู้ การปรับตัว บุคลิกภาพ ของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ภาวะเบี่ยง ข้อบังคับต่าง ๆ บางเรื่องเป็นสิ่งที่ล้าสมัยไม่ทันกับสภาพปัจจุบัน ควรมีการปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การบริการและการจัดการนั้นผู้บริหารเป็นผู้มีส่วนสำคัญยิ่งในการดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพ เกิดความราบรื่นเรียบร้อยและเจริญก้าวหน้า ผู้บริหารจึงควรปฏิบัติตัวให้เหมาะสม ไม่ควรใช้อำนาจในทางเผด็จการ ไม่สมควรยึดกฎระเบียบโดยเคร่งครัด สิ่งใดที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานควรมีการยืดหยุ่นบ้าง แต่ไม่เสียประโยชน์และเป้าหมายขององค์กร ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่สร้างความไว้วางใจให้กับผู้ร่วมงานให้มีการยอมรับ และเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมงาน ไม่ควรวางตัวเป็นผู้บังคับบัญชาแต่ควรวางตัวเป็นเสมือนเพื่อนร่วมงานเพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างซึ่งกันและกัน ควรมีการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การยกย่องชมเชยหรือการให้รางวัลในบางโอกาส พยายามสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้เกิดความเป็นมิตรให้ความร่วมมือร่วมใจแก่บุคลากรทุกฝ่าย ย่อมก่อให้เกิดประสิทธิผลในสถานศึกษาได้

ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel, 2001 : 51) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา คือ ความสามารถของครูและผู้บริหารที่ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียนการสอน การดูแลช่วยเหลือนักเรียนและงานที่รับผิดชอบอื่น ๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาได้

จากการศึกษาความหมายของประสิทธิผลของสถานศึกษาด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา สรุปได้ว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารและครูที่ร่วมมือกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียนการสอน การปกครองนักเรียนและงานที่รับผิดชอบอื่น ๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา มีการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การยกย่องชมเชยหรือการให้รางวัลในบางโอกาส สร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้เกิดความเป็นมิตรให้ความร่วมมือร่วมใจแก่บุคลากรทุกฝ่าย

สรุปได้ว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของสถานศึกษาที่บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่ทำให้ครูและนักเรียนเกิดการเรียนรู้และความพึงพอใจ เป็นความสามารถในการแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ได้ทรัพยากรในการนำไปสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กร การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จนเกิดผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ ความมีประสิทธิภาพในการทำงาน การปรับตัวขององค์กรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ความยืดหยุ่นในการดำเนินการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ประกอบด้วยประสิทธิผลของสถานศึกษา 4 ด้าน คือ

ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น หมายถึง ประสิทธิผลของการศึกษาที่สร้างความเชื่อมั่นได้สูง ชุมชนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน นักเรียนได้รับรางวัลจากการเข้าร่วมประกวดกิจกรรมวิชาการกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จนทำให้นักเรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง

ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก หมายถึง การที่ครูและผู้บริหารสามารถดำเนินการในการสถานศึกษา ทั้งการบริหารและการอบรมคุณธรรมของนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยที่ดี มีความกระตือรือร้นต่อการศึกษา ประพฤติตนตามระเบียบวินัยของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการทำงานและแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน ใช้สติปัญญาในการทำงานและแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารและครูในการร่วมพัฒนา เปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินงาน ทั้งด้านวิชาการ การเรียนการสอน เพื่อให้สถานศึกษามีความก้าวหน้าทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยพิจารณาจากหลักสูตรของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบท ของสถานศึกษาและชุมชน ทันท่วงที ต่อสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม มีการวัดผลประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย

ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารและครูที่ร่วมมือกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียนการสอน การปกครองนักเรียนและงานที่รับผิดชอบอื่น ๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา มีการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การยกย่องชมเชยหรือการให้รางวัล ในบางโอกาส สร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้เกิดความเป็นมิตรให้ความร่วมมือร่วมใจ แก่บุคลากรทุกฝ่าย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

กู๊ดฮาร์ท (Goodhart. 1991 : 2214 - A) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำ และประสิทธิผลของโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์และสามารถทำนาย ประสิทธิภาพของโรงเรียน เครื่องมือประสิทธิผลของโรงเรียน ได้แก่ ความสำเร็จทางวิชาการ ความสำเร็จของโรงเรียน และความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหาร และพบว่า การบริหารงานโรงเรียนของผู้บริหารที่มีพฤติกรรมเน้นงานวิชาการมากที่สุดจะเป็นสิ่งสำคัญ ต่อประสิทธิผลของโรงเรียนและงานวิชาการ

นิวบี (Newby. 1998 : 88 - A) ได้ศึกษาการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) ในโรงเรียนประถมศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อที่จะรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาที่ใช้ระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรและโรงเรียนที่ไม่ใช่ โดยสำรวจจากโรงเรียนที่ใช้และไม่ใช้ระบบการบริหารคุณภาพประเภทละ 4 โรงเรียน ผลการศึกษา พบว่า บุคลากรในโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท มีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่แตกต่างกัน โรงเรียนที่ใช้ระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) จะบริหารงานตามความต้องการ ความพอใจของผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน บุคลากรทุกฝ่ายมีความร่วมมือกัน จึงทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพ

ทافل (Taft, 1998 : 4286 - A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพฤติกรรมของผู้บริหารและความสำเร็จของโรงเรียน โดยศึกษาเพื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนจากครู 536 คน ใน 25 โรงเรียน เป็นครูที่สอนเต็มเวลาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของรัฐอะลาบามา สหรัฐอเมริกา พบว่า บทบาทพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมีผลต่อการประสบความสำเร็จของโรงเรียน

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ พบว่า งานวิจัยส่วนมากศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการบริหาร การศึกษาพฤติกรรม การเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์และสามารถทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการบริหารงานและบริหารองค์กร ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่วนมากมาจากผู้บริหารที่มีคุณลักษณะที่ดี ในด้านต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และด้านมนุษยสัมพันธ์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร และทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กร

งานวิจัยในประเทศ

ชนินาถ ชิงช่วง (2556 : 101 - 103) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของข้าราชการครูในโรงเรียน และเพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ในปีการศึกษา 2555 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับทัศนะมากที่สุด ในรายด้านจัดลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านทักษะความรู้ความสามารถในการบริหารงาน 2) ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของข้าราชการครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ใน 4 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบุคลิกภาพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นฤชยา นนทะยะโส (2556 : 95) ที่ได้ศึกษา คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงตewa เขต 1 เพื่อศึกษา 1)คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ 2) ประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพและประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา 4) สร้างสมการพยากรณ์คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพและประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพสามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาโดยรวมได้ร้อยละ 45.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จรัส พึ่งเร็ว (2558 : 76) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่เป็นจริงและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ
ผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ กลุ่ม 6 ภาคเหนือตอนบน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษา
พิเศษ เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่เป็นจริงและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนราช
ประชานุเคราะห์ กลุ่ม 6 ภาคเหนือตอนบน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ และเพื่อ
เปรียบเทียบคุณลักษณะที่เป็นจริงและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนราชประชา
นุเคราะห์ กลุ่ม 6 ภาคเหนือตอนบน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำแนกตามข้อมูล
สถานภาพส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่เป็นจริงและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ กลุ่ม 6 ภาคเหนือตอนบน สังกัดสำนักบริหารงาน
การศึกษาพิเศษ อยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่เป็นจริงและคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ กลุ่ม 6 ภาคเหนือตอนบน สังกัดสำนัก
บริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า คุณลักษณะที่เป็นจริงจำแนกตามเพศโดยรวมและรายด้าน
ไม่แตกต่างกัน สำหรับคุณลักษณะอันพึงประสงค์จำแนกตามเพศโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่เป็นจริงและ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงานและวุฒิการศึกษาโดยรวมและ
รายด้านไม่แตกต่างกัน

นนทกร อรุณโน (2559 : 77) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผล สถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยรวมและ เป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผล ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 มีความสัมพันธ์ในระดับ ปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ฤทัยรัตน์ บุญอินทร์ (2559 : 77) ที่ ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิผลของ โรงเรียน การวิจัยในชั้นเรียนของครู พฤติกรรมของครูและพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และบรรยากาศองค์การของโรงเรียนเป็นแบบแจ่มใส 2) ประสิทธิภาพในการทำงาน ขนาด ของโรงเรียน การวิจัยในชั้นเรียนของครู พฤติกรรมของครูและพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ส่วนใหญ่ มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ปัจจัยด้าน ประสิทธิภาพใน การทำงาน ขนาดของโรงเรียน การวิจัยในชั้นเรียนของครู พฤติกรรมของครูและ พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ปัจจัยด้านมิติ ความสนิทสนม ด้านการวิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ ด้านมิติขาดความสามัคคี และด้านมิติ ความกรุณาปรานี สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน ได้ร้อยละ 10.60

ณรงฤทธิ์ นามเหลา (2560 : 159) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 เพื่อศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้บริหาร โรงเรียนตามทัศนะของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ประสิทธิภาพในการทำงาน และขนาดโรงเรียน และหาแนวทาง ยกระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 คุณลักษณะส่วนบุคคลโดยภาพรวมและรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมาก ส่วนคุณลักษณะ

ด้านวิชาชีพ โดยภาพรวมและรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ การเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า จำแนกตามเพศ คุณลักษณะส่วนบุคคลโดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านมนุษยสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามวุฒิการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จำแนกตามประสบการณ์การทำงานพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านบุคลิกภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และจำแนกตามขนาดโรงเรียนพบว่าโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านความเป็นผู้นำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคุณลักษณะทางวิชาชีพ พบว่าโดยภาพรวมและรายข้อไม่แตกต่างกัน

นฤมล ศรียาเทพ. (2560 : 85 - 89) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองพัทลุง เพื่อศึกษาระดับคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน และความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพกับประสิทธิผลของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพกับประสิทธิผลของโรงเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สฤติ จีระออน (2561 : 76) ได้ศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 จากผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม รองลงมาได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านความเป็นผู้นำด้านบุคลิกภาพ และด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 พบว่า ไม่แตกต่างกัน 3) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 มีดังนี้ ผู้บริหารควรมีระเบียบวินัยต่อตนเองและผู้อื่น มีบุคลิกที่เหมาะสม ทั้งทางกาย วาจา ใจ

ไม่ใช่อารมณ์ มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความยุติธรรม ต่อผู้ร่วมงานอย่างเสมอภาค เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ยึดถือหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้นำในด้านการปฏิบัติ เสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความคิดริเริ่มด้านการบริหารงานในองค์กร มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการด้านการบริหารการศึกษา เสริมสร้างและพัฒนาการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา รอบรู้ เข้าใจบทบาทหน้าที่ ข้อกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เข้าใจชุมชนและนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศพบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่วนมากศึกษาจากทัศนะของครู และมีการจำแนกผู้ให้ความเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตาม เพศ อายุ และประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งส่วนมากศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาใน 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านมนุษยสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารในแต่ละด้านมีความสำคัญต่อการบริหารงานและบริหารองค์กร ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร และทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กร

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 จังหวัดระยอง สรุปได้ว่า การดำเนินงานสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลสูงนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากมาย ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญและดำเนินการพัฒนาจัดการระบบอย่างเป็นรูปธรรม เพราะในการบริหารงานสถานศึกษานั้นถือได้ว่า เป็นภารกิจที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการ ซึ่งลักษณะของงานที่เกิดขึ้นจะมีความต่างและความเหมือนกันตามแต่บริบทของสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารควรจะต้องกำหนดวิธีการและเทคนิคที่หลากหลายในการดำเนินงานให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและพัฒนาประสิทธิผลของสถานศึกษาให้เกิดผลที่ดีที่สุดแก่ผู้เรียน พร้อมทั้งมีกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล